

Teksto publikita en *Esperanto*, Numero 5, 1998 majo, paĝo 85

Libereco de kreado estu homa rajto

Neregistaraj organizaĵoj (NRO-j) ĝuis pli da influo ol kutime ĉe interregistara konferenco de Unesko pri “Kulturaj strategioj por evoluigo” (Stokholmo, 30 marto – 2 apr.). UEA estis reprezentita de Christer Kiselman, Roland Lindblom kaj Bengt Nordlöf.

Partoprenis, el 140 ŝtatoj, 77 ministroj pri kulturo kaj sume 750 registaraj reprezentantoj. Aliĝis krome ne malpli ol 53 interregistaraj organizaĵoj kaj 100 NRO-j, i.a. UEA kaj Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS). La reprezentantoj de ĉi tiu kategorio nombris 950.¹

La temo, “La potenco de la kulturo”, esprimis la klopodon de Unesko konvinki la registarojn pri la valoro de kulturo por aliaj homaj agadsferoj, precipe pri ekonomio – kaj instigi al agado preter vortoj.

Agoroj: Neoficiala influo

La konferenco laboris je tri niveloj: pleno, forumoj kaj t.n. agoroj. En la pleno rajtis paroli la registaroj, sed ĝi ricevis ankaŭ raportojn de la forumoj kaj agoroj. La forumoj estis organizitaj de iu ŝtato, dum agoron rajtis okazigi pli-malpli kiu ajn organizaĵo. (UEA estus povinta agi tiel.) Entute surprogramis 10 duontagaj forumoj kaj 36 (ĝenerale duontagaj) agoroj. Pro la samlokeco de ĉiuj eventoj (en pluraj antaŭaj Unesko-aranĝoj NRO-j estis tenitaj for de la interŝtata renkontejoj) multaj registaraj reprezentantoj povis eskapi de la kutime tedaj paroladoj en la pleno kaj aŭskulti la multe pli interesajn diskutojn agorajn kaj forumajn. Tiel la NRO-j espereble influis neoficiale la registarajn politikojn de la mondo.

La tagon antaŭ la oficiala malfermo de la konferenco la NRO-j estis invititaj por ricevi informojn, fari demandojn kaj eldiri siajn opiniojn. Mi tiam parolis kelkfrazo pri la kultura valoro de Esperanto.

Post la malfermo mi partoprenis la forumon pri “unueco en diverseco”. En la posta tago mi ĉeestis la temon “lingvo kaj identeco”, organizitan de svedaj teatruloj, kiu estis ege interesveka pro sia multkultura komplikeco. En mallonga interveno mi substrekis ke la esperantlingva teatro konsistigas centjaran serĉadon de monda identeco. Mi trovis tre interesa ankaŭ agoron pri la kulturaj rajtoj de indiĝenaj popoloj, zorge de samea organizaĵo. Ĉi tie la registara politiko de Svedio ricevis fortan kritikon de samea partoprenanto. La trian tagon mi unue aŭskultis la debaton pri la Agadplano, kaj poste iris al agoro pri kultura plureco kaj multkultura integriĝo. Kiel oni povas kompreni el la nura nombro de forumoj kaj agoroj, mi neeviteble maltrafis la plej multajn.

La konkreta rezulto de la konferenco estas akcepto de Agadplano, distribuita kiel propono antaŭ la konferenco. Speciala grupo laboregis tage kaj nokte pri la

¹Ne, temis pri la reprezentantoj de IRO-j kaj NRO-j kune.

modifoj. Nur la registaroj rajtis voĉdoni, sed aliaj povis influi la procedon tra registaroj – kion mi faris, sendante tri proponojn al la delegacioj de kvin ŝtatoj. Kompare kun la proponita dokumento, la fine akceptita teksto mencias “egalecan lingvouzon” en Interreto – eble, sed ne pruveble, rezulte de tiuj proponoj.

Kiel la plej grava memoraĵo restos por mi du paroladoj de ĉefoj de Unesko: La unuan tagon la Ĝenerala Direktoro de Unesko, Federico Mayor, riproĉe alparolis la registarojn de la mondo kaj akuzis ilin pri netenado de jam faritaj promesoj. Lia parolado estis forta pledo por la kreivo de la homo. “Kreivo permesas al ni reinventi, ĉiun tagon, la manieron en kiu ni vivas”. “Kreivo iras kontraŭ la vento, kontraŭ la dominanta sento, kontraŭ la ordonoj de la tago.” “Nur unu frukton ni ne rikoltos: la frukton kies semojn ni ne kuraĝis planti.”

Kaj la lastan tagon, la vica ĝenerala direktoro pri kulturo, Lourdes Arizpe, faris inspiran paroladon, en kiu ŝi konstatis: “Kiam vi iras al la plej profundaj demandoj pri kulturo, vi alfrontas la plej akran demandon: Kiu decidas?” Ŝi pledis por nova homa rajto: “Al homaj rajtoj, do, ni devas aldoni la kondiĉojn de libereco de kreado. Tiu ĉi estas pli ol la esprim-libereco kaj samtempe komplemento al ĝi, ĉar ĝi signifas esti kapabla eliri trans la malnovajn mensajn kadrojn por esplori novajn valorojn kaj krei novajn instituciojn.” Do por ŝi ne temis pri konservo de jam atingitaj kulturaj valoroj. Kaj fine: “Kiu pensas por la mondo?” Ni esperu ke la ĉeestantaj registaroj estis influitaj de tiuj du pensigaj paroladoj.

Christer Kiselman (Svedio)

Origina teksto, sendita al la revuo

La potenco de la kulturo

Dum kvar tagoj, de la 30-a de marto ĝis la 2-a de aprilo 1998, UNESCO okazigis interregistaran konferencon en Stokholmo pri kultura politiko por evoluigo. Partoprenis 140 ŝtatoj el kiuj 77 estis reprezentitaj de siaj ministroj pri kulturo, sume 750 registaraj reprezentantoj, kaj ne malpli ol 53 interregistaraj organizaĵoj (IRO-oj) kaj 100 neregistaraj organizaĵoj (NRO-oj), inter kiuj estis Universala Esperanto-Asocio (UEA) kaj Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS). La reprezentantoj de la IRO-oj kaj NRO-oj nombris 950.

Kiel temon oni estis elektinta *La potenco de la kulturo*, kaj oni provis ĉiel montri la potencon de la kulturo en la monda politiko. Fakte temis pri klopodo flanke de UNESCO persvadi la registarojn pri la valoro de kulturo en aliaj sferoj de homa aktiveco, precipe en la ekonomia sfero, kaj instigi al agado, ne nur vortoj.

La konferenco laboris je tri niveloj: la *Pleno*, la *Forumoj* kaj la *Agoroj*. En la Pleno rajtis paroli la registaroj, sed ĝi ricevis ankaŭ raportojn de la Forumoj kaj Agoroj. La Forumojn organizis iu ŝtato, dum la Agorojn rajtis organizi pli malpli kiu ajn organizaĵo. (UEA estus povinta organizi unu Agoron.) Entute okazis dek duontagaj Forumoj kaj tridek ses (ĝenerale duontagaj) Agoroj. Oni diris ke la gastiganto, la sveda registaro, nekutime varme akceptis la neregistarajn organizaĵojn, kion montris i.a. la fakto ke ĉiuj eventoj okazis en la sama loko, kaj ne, kiel en pluraj antaŭaj UNESCO-aranĝoj, estis tiel ke la NRO-oj estis tenitaj 400 kilometrojn for de la interŝtata renkontejo. Pro tio ankaŭ multaj registaraj reprezentantoj eskapis de la kutime tedaj paroladoj de la Pleno kaj aŭskultis la multe pli interesajn diskutojn en la Agoroj kaj Forumoj. Tiel la NRO-oj espereble havis neoficialan influon al la registaraj politikoj de la mondo.

La tagon antaŭ la oficiala malfermo de la konferenco la neregistaraj organizaĵoj estis invitataj por esti informitaj kaj fari demandojn kaj ankaŭ prononci siajn opiniojn. Mi tiam eldiris kelkajn frazojn pri la kultura valoro de Esperanto. Entute mi do partoprenis kvin tagojn.

La unuan oficialan tagon mi partoprenis la malfermon en la mateno kaj la kanade prezidita Forumo pri unueco en diverseco en la posttagmezo. La duan tagon mi partoprenis matene en temo *Lingvo kaj identeco*, organizita de svedaj teatristoj, kaj ege interesveka pro sia multkultura komplikeco. En mallonga interveno mi substrekis ke la Esperantlingva teatro konsistigas centjaran serĉadon de monda identeco. Posttagmeze mi estis en Agoro pri la kulturaj rajtoj de indiĝenaj popoloj, organizita de samea organizaĵo. Ankaŭ ĝin mi trovis tre interesa. La registara politiko de Svedio ricevis fortan kritikon de samea partoprenanto. La trian tagon mi unue aŭskultis la debaton pri la Agada plano, kaj poste iris al Agoro pri kultura plureco kaj multkultura integriĝo, kiun prezidis Vladimir Skok el Kanado. Kiel oni povas kompreni el la nura nombro de Forumoj kaj Agoroj mi neeviteble maltrafis la plej multajn.

La konkreta rezulto de la konferenco estas *Agada plano*, propono de kiu estis distribuita de UNESCO antaŭ la konferenco, kaj akceptita en modifita formo de la konferenco la lastan tagon. Speciala grupo laboregis tage kaj nokte pri la modifado. Fakte la rezulto en multaj rilatoj diferencas de la propono. Plej akran interŝanĝon de opinioj kaŭzis propono de Hindio krei virtualajn kopiojn de forigitaj kulturaj trezoroj. La turka delegito volis havi la “veran bebon, ne ian duplikaton”.

Ĉar estis registara konferenco, nur la registaroj rajtis voĉdoni. Aliaj povis influi la procedon tra iuj registaroj, kion mi faris, sendante tri proponojn al la delegacioj de kvin ŝtatoj. Se oni komparas la proponon kun la fine akceptita dokumento, unu ŝanĝeto povus esti la rezulto de tiuj proponoj. Sed tion mi ja ne povas pruvi.

Por mi la plej grava memoraĵo estis du paroladoj de ĉefuloj de UNESCO. La unuan tagon la ĝenerala direktoro de UNESCO, Federico Mayor, riproĉe alparolis la registarojn de la mondo kaj akuzis ilin pri netenado de jam faritaj promesoj. Tion li faris ne en sia kuirejo sed vid-al-vide al 140 registaraj delegacioj. Lia parolado estis forta pledo por la kreivo de la homo. “Kreivo permesas al ni reinventi, ĉiun tagon, la manieron en kiu ni vivas.” “Kreivo iras kontraŭ la vento, kontraŭ la dominanta sento, kontraŭ la ordonoj de la tago.” “Nur unu frukton ni ne rikoltos: la frukton kies semojn ni ne kuraĝis planti.” Kaj la lastan tagon, la vica ĝenerala direktoro pri kulturo, Lourdes Arizpe, faris inspiran paroladon, en kiu ŝi konstatis: “Kiam vi iras al la plej profundaj demandoj pri kulturo, vi alfrontas la plej akran demandon: *Kiu decidas?*” Ŝi pledis por nova homa rajto: “Al homaj rajtoj, do, ni devas aldoni la kondiĉojn de *libereco de kreado*. Tiu ĉi estas pli ol kaj samtempe estas komplemento al la libereco de esprimado, ĉar ĝi signifas esti kapabla eliri trans la malnovajn mensajn kadrojn por esplori novajn valorojn kaj krei novajn instituciojn.” Do por ŝi ne temis pri konservo de jam atingitaj kulturaj valoroj. Kaj fine: “Kiu pensas por la mondo?” Ni esperu ke la ĉeestantaj registaroj estis influitaj de tiuj du pensigaj paroladoj.

Christer Kiselman
Uppsala, Svedio